

VIDÉK- ÉS RÉGIÓFEJLESZTÉS AZ EURÓPAI UNIÓS CSATLAKOZÁS FOLYAMATÁBAN

SIDÓ ISTVÁN

BEVEZETÉS

A vidék- és régiófejlesztés köztudatba került. Kistérségi társulások alakulnak, stratégiai vázlatok születnek, és ami fontos, hogy a helybéliek próbálják megfogalmazni mitől éreznék ők otthon jobban magukat. Majd mindenki a saját szakterületén vagy szélesebb perspektívából szól hozzá, mond véleményt, hogyan képzei el a fejlesztést, a vidéken élők jobb és biztonságosabb életét.

A vidék- és régiófejlesztésben nem vagyok szakértő, ellenben az Európai Unió-s (EU-s) csatlakozás szempontjából szeretnék néhány, a vidéket és a mezőgazdaságot érintő, tény és EU-s elvárás ismertetni. Az idézetek főleg a magyarországi szakirodalomból származnak. Magyarországon már jóval előbb foglalkoztak az EU-s csatlakozás feltételrendszerével, így tehát több tanulmány és felmérés készült a vidékfejlesztésről és a mezőgazdaság jövőjéről is.

Románia Kormánya is megkezdte a komolyabb csatlakozási tárgyalásokat az 1999-es Helsinki EU csúcs után. Tehát Romániának is szembe kell néznie azokkal kihívásokkal, amelyekkel Magyarország már eddig is szembesült, és a későbbiekben is szembesülni fog.

Ezért fontos kitérni az EU-s csatlakozással kapcsolatos néhány lényeges alapinformációra is. Ezek a fogalmak lassan bekerülnek majd a köztudatba, és jó, ha minél előbb megismerjük ezeket.

Az áttekintés alapforrása a "Zöld Belépő: Európai Unió csatlakozásunk környezeti szempontú vizsgálata" című kutatási program keretében készült tanulmánykötet. A kutatási témákat a Magyar Tudományos Akadémia kezdeményezte, amelynek eredményeképpen sok hasznos, tudományos szempontból megalapozott tanulmány született. Ezek a tanulmányok gyűjteményes kötetben vagy más formában megjelentek, az alábbiakban főleg ezekből idézek.

Egy meghökkentő adat

Az Európai Unió csatlakozás feltételrendszerében foglaltatik, hogy a mezőgazdasági termelés versenyképessé kell váljon, ehhez pedig modern üzemszervezés és infrastruktúra kell. Bármilyen minőségű szántón nem lehet versenyezni az EU-s termelőkkel. Ezért, már Magyarországon nyilvánvalóvá vált, hogy

"A földhasználati zónarendszer kialakítása arra a következtetésre vezet, hogy a jelenleg 4,5 millió hektár nagyságú mezőgazdasági terület helyett csak mintegy 3 millió hektáros terület ad lehetőséget a versenyképes mezőgazdasági termelésre; a maradék 1,5 millió hektáron a természetvédelmi szempontokat kell előtérbe helyezni, és a mezőgazdálkodás olyan fajtáit és gyakorlatát kell kialakítani, amelyek alá vannak rendelve a természetvédelmi céloknak, azokat segítik elő." (1 -pp.48.)

Vajon Romániában milyen ez az arány? Vajon mekkora mezőgazdasági területet kell kivonni a hagyományos művelésből Erdélyben, illetve a Székelyföldön? Ennek a szántóföld csökkenésnek természetvédelmi szempontból előnyei lesznek, de vajon hogyan lehet az új törvényeket alkalmazni, és hogy illeszti be a vidékfejlesztési koncepcióba? Megannyi kérdőjel. Éppen ezért jobb ha minél előbb megismerjük az EU-s elvárásokat és módszereket, nyilván csak vázlatosan. A vidékfejlesztés ürügyén újra fenn áll az a veszély, hogy mások döntsenek a vidék sorsáról a helybeli lakosok konzultálása nélkül.

EU csatlakozás = Kényszermodernizáció.

Megkezdődtek a tárgyalások Románia Európai Unió-s csatlakozásáról. Kényszerítő körülmény. Tájékozódni kell: mit kívánnak tőlünk az EU-ban egyesült államok? Miben kell igazodjunk hozzájuk? Az uniós beilleszkedés folyamatának lesznek kellemetlen és kellemes kihatásai. A hazai környezet állapotát ismerve, és az állampolgári közösség hosszú távú érdekét tekintve az EU normatívák számukra sok esetben igenis hasznos. "A nemzeti érdek nem jelentheti elmaradottságunk, kényelmességünk, hanyagságunk megideologizálását. Ezek úgymond "keleties hajlamaink" a kommunista érában erősebben előjöttek, mint bármikor korábban. Az EU-csatlakozás ezért kényszermodernizáció is. A kulcsszavak számomra: okos nemzeti/nemzetiségi érdekvédelem és kényszerű modernizáció egyszerre.

Az EU – hál'istennek – ránk kényszeríti, hogy erdeinket, vizeinket, rétjeinket ugyanolyan gazdálkodási kultúrával tartsuk rendben, mint kukorica- és gabonátábláinkat. Új szemléletet, új munkaszervezetet, másként szervezett állami részvételt kíván. Az Európai Unió által ránk kényszerített modernizációnak segítenie kell a végső célt: az itt élő társadalom életminőségének fejlesztését. Amely életminőségnek csak egyik tényezője a fizetés, az anyagi-va-gyoni helyzet. (1 – pp.10)

Az európai agrár- és vidékpolitika**– dokumentumok**

Az Európai Unió belül az "Acquis Communautaire" (röviden *acquis*), minden tagállamra kötelező jogszabályok gyűjteménye. Ez a hatalmas jogszabály-gyűjtemény kb. 100.000 oldalt tartalmaz, és napról napra változik. Ezek között vannak olyan dokumentumok, amelyek hosszú időre meghatározzák az EU politikáját, ilyen dokumentum például a Common Agriculture Policy (CAP).

Common Agriculture Policy (CAP), magyarul a Közös Agrárpolitika, (továbbiakban KAP) a csatlakozási tárgyalások középpontjában foglal helyet.

A KAP alapelvei: a piac egységének elve, a Közösség elsőbbségének az elve és a pénzügyi szolidaritás elve.

A KAP reformja. Az 1957-ben elfogadott KAP már nem felelt meg a 90-es években, ezért új irányelveket javasoltak és fogadtak el:

- csökkenteni a mezőgazdasági árakat, közelebb hozni őket a világgiazi árakhoz,
- a termelés ellenőrzése: korlátozni a termelés tényezőit (kvóták, a mezőgazdasági területek 17,5%-nak parlagon hagyása),
- a kompenzáló támogatás bevezetése,
- kísérő intézkedések bevezetése: agrár-környezeti tervezet, ennek célja ösztönözni a környezeti szempontból fenntartható tevékenységeket (2078/92 szabályzat),
- korai nyugdíjazás: támogatják azokat a gazdálkodókat, akik betöltötték 55. életévüket és nyugdíjba vonulnak, ha farmjukat átadják olyan termelőknek, akik növelni akarják gazdaságukat (2079/92 szabályzat),
- fásítási segély: ennek lényege, hogy alternatívát kínáljon a mezőgazdasági területekre (2080/92 szabály).

A 2078/92 EU szabályozás a tájfenntartás és környezetvédelem követelményeinek megfelelő mezőgazdálkodásról egy olyan európai alapidokumentum, amely úgy tűnik alapvetően meghatározza a 90-es évek fejlődési folyamatát. Fő célkitűzései a következők:

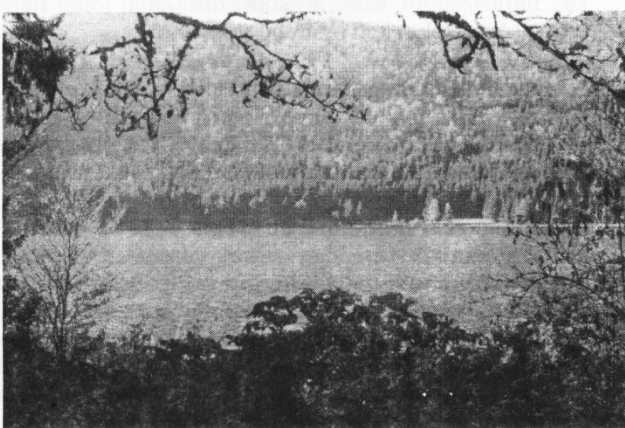
- az EU-n belüli mezőgazdasági termelés további mérséklése,
- a környezetorientált mezőgazdálkodás elősegítése a gazdák közvetlen támogatásával,
- a mezőgazdasági üzemek tevékenységi körének kiszélesítése, diverzifikálása,

Támogatási prioritásai ennek megfelelően a következők:

- a műtrágyák és növényvédő szerek használatának a csökkentése,
- a hektáronkénti számosállat csökkentése,
- a biológiai (organikus) gazdálkodásra való áttérés,
- szántóterületek visszagyepesítése,
- a természet és tájhoz alkalmazkodó mezőgazdálkodás,
- a veszélyeztetett helyi tájfajták és őshonos használatfajták fenntartása és szaporítása,
- az elnéptelenedett, felhagyott mezőgazdasági vagy erdészeti területek fenntartása, ápolása,
- 20 éves művelésből való kivétel, parlagoltatás,
- földterület biztosítása a közösségi funkciók (átjárás, üdülés, pihenés) ellátására,
- a fent említett területeken oktatás, továbbképzés és demonstrációs programok és projektek megszervezése, finanszírozása.

Ebből a rendeletről világossá válik a hangsúlyeltolódás a csak ipari mezőgazdaság elsődlegességétől a természetvédelem felé. Kiemelhető a két alábbi lényeges megállapítás:

- **A vidéki térség új funkciói.** A vidéki térség hagyományosan szinte egyetlen feladata az élelmiszerek, a növénytermesztési és állattenyésztési nyersanyagok előállítás volt. De rá kellett ébredni arra, hogy **a vidéki térség nem csupán a mezőgazdasági termelés színtere, hanem egyben biológiai és társadalmi élettér is**, és ha beavatkozásainkat csupán a termelés hatékonyságának növelése vezérli, akkor az élettérfunkciók komoly veszélyben kerülhetnek.
- **A természetvédelem és a mezőgazdaság egymásrautaltsága elkerülhetetlenné teszi a két terület összehangolását.** Fel kell ismerni ugyanakkor azt is, hogy a lokális, passzív és utólagos szankcionálásra épülő természet- és környezetvédelem rendszere csődöt mondott.

Szent Anna-tó

A Vidéki Térségek Európai Kartája (1996)

Ennek célja: " ... azon alapelvek megfogalmazása, amelyeket alkalmazva olyan életképes mezőgazdasági, erdészeti és halászati/aquakultúra szektorokra épülő vidékfejlesztési valósítható meg, amely képes az emberi tőke megtartása és fejlesztése érdekében gazdasági tevékenységeket vonzani a vidékre, és amely védi és fejleszti a sokoldalú vidéki gazdasági és kulturális örökséget."

A mezőgazdaság és a vidéki térségek kapcsolatáról a karta megállapítja:

"A vidék életképes mezőgazdaság nélkül nem töltheti be életbevágó feladatait, amely a vidéki élet követelményeihez igazodva (vagyis családi gazdaságokban) szerveződik, és szoros kapcsolata van a természettel. A mezőgazdaság a vidéki térségek gerince."

A Cork-i Nyilatkozat – életképes vidéket (1996).

Az Európai Vidékfejlesztési Konferencia 1996. nov. 7-9. között került megrendezésre az Írországi Corkban. Ez a konferencia fontos állomást képvisel az európai vidékfejlesztési politikában, célja az volt, hogy képet alkosson a jövőbeli vidékfejlesztési irányelvekről. A konferencia végén elfogadták az úgynevezett Corki Nyilatkozatot, amely az elfogadott alapelveket figyelembe véve vidékfejlesztési programajánlatokat tett az EU számára, ezek a következők:

- Olyan vidékfejlesztést kell elősegíteni, amely fenntartja Európa vidéki tájainak minőségét,
- A fenntartható fejlődést a legelső helyre kell állítani az EU problémái között,
- A vidéki környezet megőrzését és fejlesztését be kell építeni a közösségi politikákba.

Tusnádfalufórum

- A vidékfejlesztési politikának integrált megközelítésre kell épülnie,
- A gazdasági és társadalmi tevékenységek diverzifikációjának keretét kell biztosítani az önfenntartó egyéni és közösségi kezdeményezéseknek,
- A fejlesztési politikának a szubszidiaritás alapelvét kell követnie. A legnagyobb mértékű decentralizációt kell alkalmazni,
- A vidékfejlesztésre vonatkozó jogi szabályokat egyszerűsíteni kell,
- Egyetlen vidékfejlesztési programba kell integrálni a régiófejlesztését,
- Bátorítani kell a helyi pénzforrások hasznosítását, hogy mobilizálhatóak legyenek a köz és magánfinanszírozások,
- Fokozni kell a helyi önkormányzatok, valamint a közösségi típusú csoportok adminisztratív kapacitását és hatékonyságát,
- Meg kell erősíteni a monitoringot, az értékelést és a jóléti hatások felmérését.
- Kedvezmények.

A fenntartható vidékfejlesztés elsőbbséggel bír a jelenlegi, és a jövőbeli kibővült Európában.

- Integrált megközelítési mód.
A fenntartható vidékfejlesztés multi-szektoriális szemlélet módra kell, hogy alapozódjon, a tevékenységek széles körét kell magába foglalnia.
- Minden vidéki területnek lehetőséget kell nyújtani, hogy élvezze a vidékfejlesztési politikát, és nem csak azokon a területeken, amelyek megfelelnek bizonyos előírásoknak,
- Decentralizált és leegyszerűsített megközelítési mód.
A vidéki területek nagy fokú változatossága miatt a vidékfejlesztésnek mindenképp először a helyi csoportokra kell támaszkodni, ezek a csoportok pedig főleg helyi anyagi forrásokat kell igénybe venniük

Közép-Kelet-Európai távlatok

A Közös Agrárpolitikával való harmonizáció tekintetében az Európa Bizottság csatlakozás előtti és csatlakozási stratégiát dolgozott ki Közép-Kelet-Európa számára.

A csatlakozást megelőző stratégia

Mivel a csatlakozási tárgyalások alapját az "Acquis Communautaire" elfogadása képezi, a Bizottság amellett érvel, hogy un. átmeneti időszakra van szükség, amely alatt egyes országok közelíthetik agrárpolitikájukat a KAP-hoz. A keleti bővítés tehát egy 5-7 éves átmeneti időszakra kell megelőznie, amely alatt befejeződik a mezőgazdasági szerkezetátalakítás és az agrár-élelmiszeripari termékek kereskedelmének szabályozása is.

A Bizottság három fő hátráltató tényező – a tőkehiány, az agrár-élelmiszeripari terméklánc szervezetlensége és a

strukturális gondok – leküzdésében látja a Közép-Kelet-Európa feladatát. Ennek megfelelően a Bizottság támogatja a mezőgazdaság modernizálását és segítséget nyújt az agrár-élelmiszeripar fejlesztéséhez.

A gazdálkodási rendszer- és struktúraváltás legfontosabb teendői és eszközrendszere

Az EU-hoz való csatlakozás feltételei a mezőgazdálkodás és vidéki élet olyan mérvű újragondolását és tervezését igényli, amire eddig még nem volt példa. Ehhez a forradalmi változásokhoz az EU hozzá is járul a SAPARD támogatási rendszerrel, de más alapok is elérhetőek, pl. ISPA. A SAPARD-ról majd alább. A fent említett dokumentumokon kívül még számos olyan EU-s kötelező előírás van, amelynek a hazai jogszabályba való illesztése (jogharmonizáció), a jogszabályok alkalmazása, valamint a betartásuk ellenőrzése hosszú időt és óriási forrásokat igényel.

A mezőgazdálkodás céljainak, feladatainak meghatározása

A szigorú EU-s elvárások miatt újra kell fogalmazni a vidék szerepét és a mezőgazdaság céljait és feladatait, különös tekintettel arra, hogy a természetvédelem előtérbe került.

1. Termelési célok, feladatok,
2. Környezeti célok, feladatok:

- a kultúrfaj diverzitása,
 - a spontánfaj diverzitása,
 - a biotóp diverzitása,
 - a földhasználat diverzitása,
- a talajt, a vizeket, az élőhelyeket és az élővilágot érintő környezetterhelés csökkentése, illetve elkerülése.

Körzeti szociális és kultúrfeladatok

- a vidéki régiók népességének megőrzése, elfogadható jövedelem biztosítása a lehető legtöbb ember számára,
- munkahelyteremtés, a munkaerőpiac kiegyenlítése,
- az ökológiai és műszaki infrastruktúra fenntartása,
- a vendégfogadás, pihenés, rekreáció alapjának, háttérének biztosítása és fenntartása,
- az ember és az élő természet kapcsolatának fenntartása,
- a vidéki, paraszti kultúra értékeinek ápolása, fenntartása

"Földhasználati zonációs rendszer és ennek megfelelő agrár- és vidékpolitika

Ez a téma különösen érdekes környezet- és természetvédelmi szempontból. A zonációs rendszerek kialakítására Romániában is sor kerül. Erre a folyamatra oda kell figyelni, nehogy egyéni vagy klikk érdekek miatt a földek besorolása helytelen legyen, ami hátrányos helyzetbe hozhat bizonyos vidékeket, vagy közösségek elessenek különböző támogatásoktól, forrásoktól.

Az 1992-es KAP reform keretében megszületett EEC 2078/92. számú rendelet *valamennyi tagállamban kötelezővé tette olyan támogatási rendszerek bevezetését, amelyek elősegítik a környezet-, természet- és tájvédelmi célok integrálását a mezőgazdasági tevékenységbe.*

Másrésről a világkereskedelem liberalizálása a WTO keretében – *a mezőgazdasági termelést azokra a területekre fogja nagy valószínűséggel koncentrálni, ahol leginkább jövedelmező, ahol a komparatív ökológiai előnyök a legnagyobbak.*

Ez az EU-ban zajló és nyilvánvalóan elkerülhetetlennek tűnő agrár- és vidékpolitikai átrendezés, az ehhez való alkalmazkodás számunkra csak akkor lehet előnyös, ha pontosan felmérjük a különböző típusú intézkedések célterületeit, vagyis olyan földhasználati zónarendszert kell kialakítani, amely:

1. Természetvédelmi

magzónák: a természetvédelmi funkciók kizárólagossága, egyéb földhasználat teljes tilalma,

2. Természetvédelmi

pufferzónák, vízbázisvédelmi te-

rületek: tájapoló, természet- és környezetvédelmi szempontú gazdálkodás, környezeti, foglalkoztatási, kulturális és rekreációs funkciók.

3. Átmeneti zónák: mezőgazdasági termelési plusz védelmi és egyéb funkciók, ökológiai és egyéb extenzív gazdálkodási formák, ESA területek, bolygatatlan biotóphálózati rendszerekkel,

4. Agrárzónák: mezőgazdasági termelési funkciók, integrált, környezetkímélő gazdálkodás.

5. Művelés alól kivett területek: urbanizációs, fogyasztási-szolgáltatási, infrastrukturális és ipari funkciók.

A termőterület-felhasználás első három kategóriája a támogatások várható célterülete, itt tehát olyan projekteket kell indítani, amelyek a támogatási prioritásoknak megfelelnek.

Földhasználati zonációs rendszerbe való besorolás menete

Vizsgálatainkhoz zömében a domborzatra, a talajainkra és

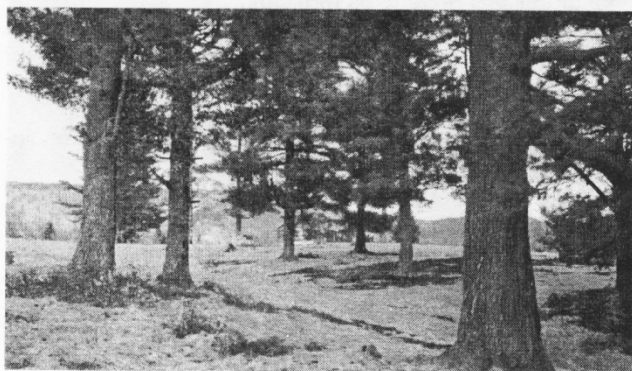
a földhasználati formákra vonatkozó területi adatbázisokat használtunk: ezek adatai hagyományos felszíni mintavételből és laboratóriumi feldolgozásból, részben távérzékelésből születtek. Feldolgozásukra térinformatikai módszereket használtunk. A szántóföldi alkalmasság megállapítását a következő környezetminősítő változókkal végeztük:

6. lejtőkategóriák
7. száz pontos talajértékszám
8. szántóterületek átlagos aranykorona-értéke
9. a talaj típusa és altípusa
10. a fizikai talajféleség
11. a talaj vízgazdálkodási tulajdonságai
12. a talaj kémhatása és mészhállapota
13. a talaj szervesanyag-készlete (t/ha)
14. a termőréteg vastagsága (cm)

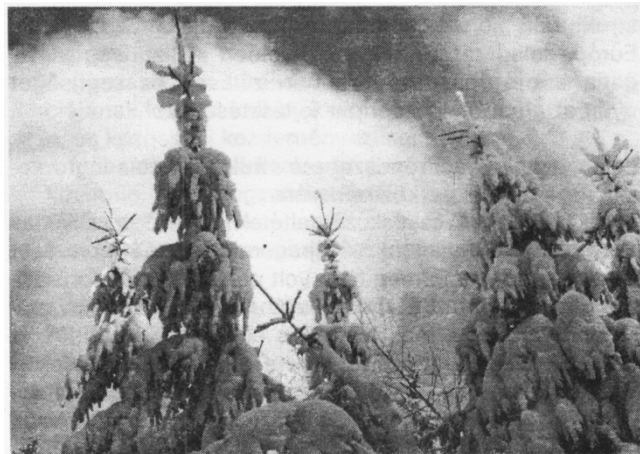
Az elemzéshez azArcInfo nevű térinformazikai (GIS) szoftvert használtuk. A munka menete a következő volt.

- a felsorolt 9 környezeti változót kategorizáltuk,
- az ország területét 100X100 méteres cellaméretű rácsalávval 9,3 millió db 1 ha-os négyzetre osztottuk, majd hozzárendeltük az értékszámokat
- a 9 alkalmassági értékszámot megfigyelési egységként (1 ha-os cellánként) összegeztük, majd ezeket az értékeket térképen ábrázoltuk
- Az így kapott szántóföldi alkalmassági értékből a CORINE adatbázis segítségével kivettük az 1990-92-es időszak tényleges szántóterületeit.
- Még más adatbázisokat is figyelembe véve felállítható a 9,3 millió területegység szántóföldi alkalmassági rangsora.” (3 – pp.95-99)
-

Újra felteszem a kérdést, vajon mennyire lelkiismeretesen végezték el a hivatalok és a szakemberek ezt a munkát Romániában? Vagy folyamatban van? Ezután kerül rá sor?

Sepsibüksád – Simafenyő

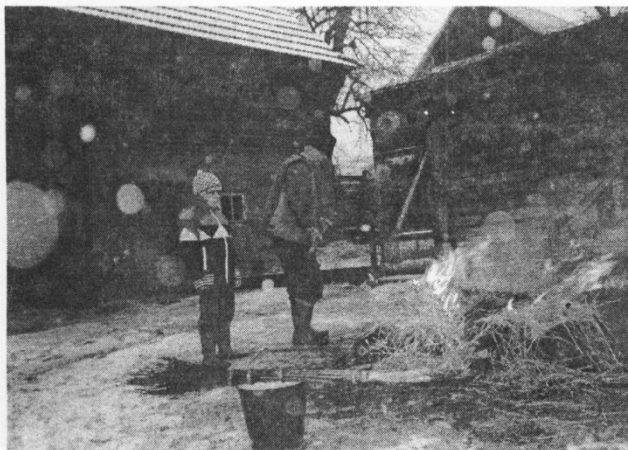
"A nem élelmiszer célú termelésből és szociális gazdálkodásból fakadó lehetőségek a magyar vidékfejlesztésben és a regionális különbségek csökkentésében."Csete László (3 - 131, 132)

Az EU fejlődésében, jelenlegi helyzetében és a bővítés-reformálás várható lépéseiben a mezőgazdasági és élelmiszeripari túltermelés, a vidéki lakosság szükséges helyhez kötése, a környezettudatosság, a vidékfejlesztés általában, az indokolatlan regionális különbségek mérséklése, valamint az ezzel összefüggő politikai törekvések alapvető jelentőségűek.

Vajon a nem élelmiszer célú termelés és a nem versenyszféra hogyan járulhat hozzá az európai megítélés kedvezővé tételéhez, a vidékfejlesztéshez, s végül a vidékfejlesztés hogyan illeszkedhet a különféle regionális koncepciókba.

A nem élelmiszercélú tevékenységek közé tartozik:

- erdőtelepítés és felújítás,
- fásítás, fasorok, parkok létesítése, fenntartása,
- üdülő- pihenő erdők helyzete, kiterjesztése,
- energiaerdők telepítése,
- erdőrezervátumok,
- vadaskertek, parkok,
- vízparti fásítás, többcélú hasznosítással,
- biodiverzitás rezervátumok létesítése,
- génmegőrző telepek,
- sportcélú gyepesítés (lovagló terepek, sportpályák)
- szántóföldi energiahordozó termelés (szesz, olaj),
- ipari alapanyagokhoz nyersanyag előállítás,
- könnyűipari célú termelés (kender, len, szalmacellulóz, stb.) – háziipari tevékenység
- turizmus,
- parlagoltatás, stb.

Tusnód – Disznóperzselés

Magyarországon (és Romániában is) mind a múltban, mind a jelenben Nyugat-Európától gyökeresen eltérők voltak a falvak szociális problémái, amit hosszú évtizedeken át az agrár-túlnépesedés, a földéhség, a tőkehiány jellemzett. Napjainkra a magyarországi falvak gyökeresen átalakultak, s illúzió a falvak fönixszerű feltámadásában reménykedni. A rendszerváltozás előtti évtizedekben a háztáji és kiegészítő gazdaságok nemcsak a kiegészítő jövedelmek, a hazai élelmiszerbőség forrása, hanem életforma is volt.

Napjainkban a törpe- és kisbirtokok töltenek be hasonló funkciót, melyek különösen fontosak a nagycsaládok, nyugdíjasok, munkanélküliek, illetve többszörösen hátrányos adottságú térségek körében. Ezek valójában nem is részmunkaidős, vagy mellékfoglalkozású gazdaságok, hanem kiadást csökkentő, bevételeket kiegészítő jellegű szociális funkciót betöltő tevékenységek, melyek nélkül a vidék helyzete már régen kezelhetetlenné vált volna. Ezeket a tevékenységeket nem szabad felszámolni, illetve nem szabad koncentrálni a földeket, hanem racionális programmal, s beszerző-értékesítő, szakcsoport, szakszövetkezeti együttműködéssel indokolt fennmaradásukat támogatni."

"A fenntartható településfejlesztés és kistérség fejlesztés összefüggései"

Szokolay Örs (3 - 143-146)

Az 1980-as évek végére a környezeti kérdések helyi, regionális, nemzeti és nemzetközi szinten is a politikai tárgyalások előterébe kerültek. Nyilvánvalóvá vált a környezetbarát társadalmi és gazdasági fejlesztésekre vonatkozó igény. De az út a politikai zárónyilatkozatok elfo-

gadása és a környezet hatékony védelme között igen hosszú és bonyolult. Az emberi cselekvéseket társadalmilag és környezetileg fenntartható módon kell megszervezni. Ehhez radikális változásokra van szükség úgy a fejlesztési célok, szándékok megfogalmazása, mint az emberi magatartás területén.

- A Bruntland Jelentés a fenntartható fejlesztés tömör definícióját az alábbiakban adja: "A fenntartható fejlesztés az a fejlesztés amely a jelen szükségleteit veszi alapul anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációjának lehetőségét, hogy saját szükségleteiket figyelembe vehessék".
- A fenntartható fejlesztés elérése érdekében a környezetvédelemnek a folyamat integráns részévé kell válnia, és nem szabad ettől függetlennek tartani.
- A fenntartható fejlesztés nem egy mellesleg elérendő valami, mint a meglévő irányelvek kiegészítése, hanem alapvető, forradalmi változást igényel a gazdaság és társadalom irányításában, szervezésében. A fenntartható fejlesztés egy integráló koncepció, mely a lokális a globálissal, a rövid távot a hosszú távval, és a környezetet a fejlesztéssel köti össze.
- A fenntartható fejlesztés öt alapvető célja, melyet minden, környezetet érintő beavatkozásról szóló döntés során figyelembe kell venni a következő:
 1. A készletek megőrzése, védelme
 2. Mesterséges/épített fejlesztések
 3. Környezeti minőség
 4. Társadalmi egyenlőség
 5. Politikai részvétel.

Altörja

• Az Európai Unió kb. egy évtizede vezette be a programelvű tervezés fogalmkörét, melynek az alábbi követelményeknek kell megfelelnie:

1. Jól meghatározott célrendszerrel kell kidolgozni. A céloknak a település, térség összes megoldandó, megoldható problémájára ki kell térnie.
 2. A társadalmi és gazdasági együttműködésre kell törekedni a megvalósításban. A programkésztés folyamata igen bonyolult és hosszas egyeztetésen alapul. A folyamatban résztvevők érdekeinek megfelelő célok megvalósításáért képzelhető – és várható – el az aktív együttműködés.
 3. A programelemek egymással összefüggnek, egymásra épülnek, elemenkénti, a többit figyelmen kívül hagyó megvalósításuk nem lehetséges. Az egész folyamat a kooperációra épít, úgy résztvevők, mint a programelemek kooperációját értve ez alatt.
 4. Átlátható, nyilvános folyamatok. A világos áttekintés elsősorban a közpénzek megszerzésében és felhasználásában fontos. A program általában többszori finanszírozású.
 5. A program végrehajtásának és eredményességének a megfelelő áttekinthetőséget biztosítani kell. A különböző időtávú programokat folyamatosan és elkészülte után is elemezni, értékelni kell.
- A nemzetközi szakirodalom a területi, de különösen a kistérségi – települési fejlesztést egy komplex gazdaságfejlesztési programként értelmezi. Ez a program figyelembe veszi, sőt integrálja a társadalmi, környezeti, politikai érdekeket, célokat, de alapvetően, mint legfőbb célt, a gazdaságfejlesztést szolgálja, mondván, ez lehet olyan mozgatóerő, amely kapcsán a program egyéb alkotóelemei megvalósulhatnak. A programalkotás olyan “alkufolyamatnak” tekinthető, amely során a gazdasági célok megvalósítása kapcsán szóba jöhető társadalmi, környezeti problémák megoldásának lehetőségeit vizsgálják.
- Több országban törvények írják elő az egyes tervezési fázisokhoz kapcsolódóan a társadalmi részvételt, annak módját, néhol még az eszközeit is. Az EU kistérségi fejlesztési gyakorlatában jelentős szerepet kap a lakossági vélemények folyamatos értékelése,

illetve egyre fontosabb, hogy a lakosság a fejlesztési folyamatban minél inkább részt vegyen.

Az EU szakértői szerint a Közösség területpolitikája – a tizenkét csatlakozásra váró országgal folytatott tárgyalások során – a következőképpen fog változni: erőforrás-allokáció koncentrációja,

- a támogatásra kijelölt térségek számszerű és kiterjedésbeli csökkenése,
- a kemény infrastruktúra hangsúlycsökkenése,
- a lágy infrastruktúra előtérbe kerülése,
- a külső beruházók térségbe vonzásának hangsúlycsökkenése,
- a versenyképesség fokozására irányuló törekvés erősödése,
- a régiók közötti együttműködés jelentőségének növekedése."

A SAPARD és ISPA mint EU-s csatlakozási alapokról

Az EU bővítési folyamatával kapcsolatban az Agenda 2000 olyan támogatási eszközöket hozott létre, amelyek segítik a csatlakozni kívánó közép-kelet-európai országok gazdaságának szerkezetátalakítását. A támogatás célja ezen nemzetgazdaságok felzárkóztatása az uniós szintre, a gazdasági integráció megkönnyítése.

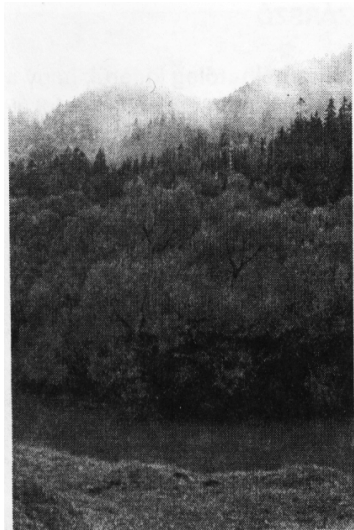
A PHARE támogatási rendszer 1,5 milliárd Euroval járul hozzá a:

- az “Acquis Communautaire” átvételéhez és alkalmazáshoz kapcsolódó befektetések, melyek a költségvetésnek kb. 70%-át emésztik fel,
- a csatlakozni kívánó országok közigazgatási és jogi intézményeinek megerősítése

A Mezőgazdasági Előcsatlakozási Eszközök – SAPARD a mezőgazdaságot és vidékfejlesztést támogatják. A kezdeményezés elsősorban a gazdaságok hatékonyságának fejlesztését támogatja. Támogatható továbbá a minőségi termékek előállításával, az állatorvosi és növény-egészségügyi ellenőrzéssel, a föld minőségének javításával, újraparcellálásával és nyilvántartásával, a vízforrások kezelésével, a szakképzések indításával, a gazdasági egyoldalúság feloldásával kapcsolatos tevékenységek, az agrár-környezeti és erdészeti intézkedések, a falvak infrastruktúrájának fejlesztése, beleértve a vidéki hagyományok megőrzését.

Tusnád-Bálványosi Nyári Szabadegyetem

Tusnádi-szoros

Romániának a 2000-2006 időszakra évi 160 millió Euro áll a rendelkezésére ebből az alpból. Sajnos, hogy a 2000-re esedékes összeget átutemezték, mert a Külügy és Mezőgazdasági Minisztériumok nem tudtak időben megegyezni arról, hogy kik is kezeljék ezt a nagy összeget. Úgy néz ki hogy MÉM győzött. Ehhez a pénzhez még a Kormány is kötelese hozzátenni megközelítőleg 30%-t, de be-

száll a Világbank és meg mások is.

A SAPARD alapra a vidéken élőknek lehet pályázni! Oda kell figyelni mikor hirdetik meg a pályázatot.

A strukturális politikai előcsatlakozási eszközök ISPA. Ezen keresztül az EU környezetvédelmi és közlekedési projekteket támogat. Ez a pénz már 2000-ben rendelkezésre áll. A jóváhagyott projektek száma nyolc.

Romániai prioritások, a Kormány szerint.

Románia is elkészítette, majd benyújtotta az EU-hoz Románia Gazdasági Fejlesztési Tervét a 2000-2003 időszakra. Ez képezi az EU-s alapok elosztási prioritásait. Ebben a tanulmányban csak a mezőgazdaságot érintő témákról írok. Az előzetes tárgyalások után a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztérium (MÉM) 15 SAPARD programjavaslatából csak 11 fogadtak el. Ennek alapján sok dokumentum született, ezekből idézek, de csak azokat, amelyeknek a vidékfejlesztéshez köztük van.

Tulajdonképpen négy prioritás van és ezeken belül al-pontok. Ezeket érdemes közzétenni, mert mindenki ezekre hivatkozik. (A SAPARD-ból való részesedés százalékában van kifejezve.)

1 prioritás: A mezőgazdasági és halászati termékek feldolgozásának javítása a versenyképesség céljából.

24,7%

1.1 A feldolgozás és a marketing tevékenység javítása

22,2%

1.2 Az ellenőrző szervek munkájának a javítása, termékellenőrzés, állatorvosi ellenőrzés és növényvédelmi ellenőrzés.

2,5%

2. prioritás: A mezőgazdaság és a vidékfejlesztés infrastruktúrájának a javítása.

15,5%

2.1 A vidéki infrastruktúra javítása.

13,3%

2.2 A ivóvízkészletek menedzsmenje

2,2%

3. Prioritás: A vidéki gazdaság fejlesztése.

54,4%

3.1 Mezőgazdasági beruházások

21,1%

3.2 Társas gazdaságok alakítása

1,1%

3.3 **Biogazdálkodási** módszerek elterjesztése

1,6% (erre csak 2002-től lesz pénz)

3.4 Új gazdasági tevékenységek bevezetése

12,0%

3.5 Erdőgazdálkodás

18,7%

4. Humán erőforrás fejlesztés

5,4%

4.1. Szakmai felkészítők

2,3%

4.1.1. Belföldi hallgatók

2,2%

4.1.2. Külföldi szakemberek (előadók, ellenőrzés)

0,9%

A tervezett elköltendő összeg: 2.236.804.000 EURO

A SAPARD program részletesen tárgyalja és számszerűsíti a prioritások kereteiben az elérendő eredményeket is. Ezekre a prioritásokra pályázatokat lehet majd benyújtani. Nézzük meg, hogy mit javasol Kormány a SAPARD-ban

- 35.000 jóváhagyott projekt, és átlagban 61.000 Euros költségvetés, ebből:
 - 1.1. prioritás 3.800 projekt
 - 1.2. prioritás 224 projekt
 - 1081 km vidéki út modernizálása,
 - 2,750 km ivóvíz vezeték, ez plusz 20% a meglévőhöz képest
 - 1.333 km szennyvíz csatorna, ami 1,6-szor több mint a meglévő 864 km
 - 40.000 ha öntözött és lecsapolt terület
 - 11.500 projekt mezőgazdasági beruházásokra, ami 15.000 termelőt érint, amiből 20% fiatal gazda
 - 12.600 projekt mezőgazdasági felszerelésre,
 - 2.500 új istálló,
 - 933 új vagy modernizált gazdasági épület,
 - 480 társas gazdaság, amelyek kb. 12.000 gazdát egyesítenek, amiből 4.800 fiatal gazda
 - 35.427 ha **bio-mezőgazdasági** terület
 - 6.900 projekt ami kiegészítő foglalkozásokat támogat, ebből 3.333 az agroturizmus támogatja, ez a meglévőnek 1,9 szerese
 - 400 km fakitermelő út, új vagy modernizált
 - 49.600 ha erdősítés, főleg a mezőgazdaságilag leromlott területeken
 - 1.100 fafeldolgozó
 - 333.500 gazda fog szakmai képzésbe részesülni.

Ezek a szintetikus tervszámok.

A minket jobban érdeklő 3.3-as prioritás tervszámai-
ból:

- 222 projekt,
2.663 támogatott, ebből:
- organikus mezőgazdaság 220
 - biodiverzitás 1.243
 - természeti erőforrás megőrzés 1.200
- 11.0 ha organikus (szerződéses) mezőgazdasági terület

12.427 biodiverzitást őrző terület

12.0 ha természeti erőforrást őrző terület

A 3.3 prioritásban pályázható megyék között csak 10 megye van: AG, BC, BN, BV, CL, CJ, GJ, MS, SV TM, tehát sem HR sem CV megye nincs a listán

3.4. prioritás.

Itt 6.900 projekttel számoltak, és ebben az esetben az erdélyi megyék is szerepelnek a pályázható listáján ami az agroturizmust illeti.

Ebből az áttekintésből remélhetőleg kiderül, hogy a vidék- és régiófejlesztés ma már nem csak a lelkes lokálpatrióták és civil szervezetek ügye, (hobbyja) hanem Európai Unió prioritás is. Románia, mint csatlakozni kívánó ország, át kell vegye és majd alkalmaznia kell a jogszabályokat. Ugyanakkor, az előcsatlakozási időszak alatt, ami mint egy próbaidő is, a civil szervezetek is fel kell vértézzék magukat azzal a minimális tudással, hogy a hatóságok és a polgárok elé is valós tudással, naprakész információval, tanácsokkal állhassanak. Remélem, hogy a jövőben a civil szervezetek szakmailag jól felkészülve képviselhetik a közösségek és ugyanakkor a környezetvédelem érdekeit is.

